

Mariupolio gynyba

Vyr. ltn. Marius Kunauskas
*Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijos
Vadų ir jaunesniųjų štabo karininkų kursas*

TIRIAMASIS DARBAS

Anotacija

Mariupolio apsuptis – tai prieš daug gausesnį ir geriau aprūpintą priešą atsilaukusią Ukrainos gynėjų istorija. Šis mūšis išsiskiria tuo, kad vos per 6 dienas besiginantieji buvo apsupti ir atsilaukė beveik 3 mėnesius. Šio tiriamojo darbo tikslas – išanalizuoti Mariupolio mūšio ypatumus taktiniu lygiu. Mūšio eiga skirstoma į dvi chronologiškai nuoseklias fazes – patekimas į apsuptį ir veiksmai apsuptyje. Nagrinėjant abi fazes, pabrėžiami iššūkiai, susiję su vieneto apsuptimi, ir aptariami galimi doktrininiai sprendimai šiose situacijose, remiantis NATO bei JAV doktriniais leidiniais.

Reikšminiai žodžiai: *Mariupolio apsuptis, Ukrainos gynėjai, Rusijos ir Ukrainos karas, „Azovo“ pulkas.*

1. Patekimas į apsuptį (2022 m. vasario 24 d. – kovo 1 d.)

Šiame skyriuje nagrinėjami įvykiai pirmomis Mariupolio mūšio dienomis – pradedant nuo pirmosios konvencinių karinių veiksmų dienos iki visiškos Ukrainos gynėjų apsupties. Lyginami abiejų kariaujančių pusių pajėgumai, nuostoliai ir įvykiai, nulėmę besiginančiųjų apsuptį. Skyriaus pabaigoje aptariami doktrininiai sprendimai, galėję padėti Ukrainos ginkluotosioms pajėgoms (toliau – UGP) išvengti tokios taktinės situacijos.

Azovo jūros šiaurinėje pakrantėje išsidėsčiusiame Mariupolio mieste ankstyvą 2022 m. vasario 24-osios rytą sėkmingai pritaikytas Rusijos kombinuotų pajėgų (angl. *Combined Arms*) principas. Miestą sudrebino netiesioginės ugnies salvės, paleistos iš Rusijos karinių laivų, šalia karinės infrastruktūros susprogdinti diversantų palikti sprogstamieji paketai, o Mariupolio rytinėse priegose išsidėsčiusių Ukrainos gynėjų pozicijas apšaudė rusų artilerija ir karinė aviacija [6]. Agresoriui puikiai pavyko išnaudoti ir netikėtumo elementą – prasidėjus konvenciniams veiksams, dalis įrengtų pozicijų buvo neužimtos [5]. Tačiau tam, kad būtų galima tinkamai įvertinti Mariupolio strateginę reikšmę bendrame Rusijos invazijos kontekste, reikia prisiminti 2014 metus.

Iš pirmo žvilgsnio atrodė, kad 2014 m. pradžioje, pasibaigus Euromaidano revoliucijai, proeuropietiška nusiteikusių ukrainiečių tikslas pasiektas: prorusiškas prezidentas Viktoras Janukovyčius atsistatydino, ir tai buvo pirmas žingsnis į Ukrainos eurointegraciją. Tačiau tokios pergalingos nuotaikos truko neilgai – praėjus vos kelioms savaitėms, Rusija įsiveržė ir aneksavo Krymo pusiasalį [7]. Tų pačių metų balandžio mėnesį, priverstinai atskyrus Luhansko ir Donecko sritis, išaiškėjo kita agresoriaus strateginė ambicija – visiška Azovo jūros kontrolė ir sausumos koridoriaus į aneksuotą Krymo pusiasalį suformavimas. Šiam planui įgyvendinti trūko paskutinės sudedamosios dalies – Mariupolio. Tačiau rusų separatistų bandymas užimti uostamiestį gegužės mėnesį buvo sėkmingai atremtas. Suvokdami Rusijos imperialistinius užmojus, Ukrainos gynėjai suprato, kad agresorius netrukus grįš.

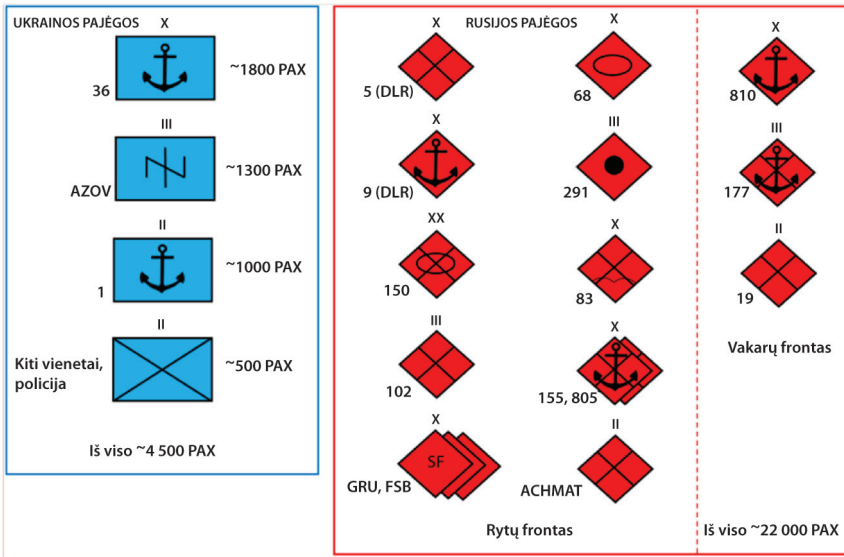
1 pav. Ukrainos ir Rusijos kontroliuojamos teritorijos po 2014 m. įvykių

Šaltinis: Cartography of Ukraine – Wikipedia.

1.1. Kariaujančių pusių pajėgumai

Pagal besikeičiančias kariaujančių pusių taktikas ir turimų pajėgumų naudojimą Rusijos ir Ukrainos kare galima išskirti tris fazes: mobiliąją (apimančią 2022 m.), apkasų karo (apimančią 2023 m.) ir sekinamojo karo [3]. Kalbant apie Rusijos ginkluotąsias pajėgas (toliau – RGP), pirmojoje fazėje galima išskirti aukštą agresoriaus puolimo tempą, didelę pajėgų koncentraciją, gerą vienetų kompleksavimą, intensyvių UGP pozicijų apšaudymą netiesiogine ugnimi ir nuspėjamą doktrininę karinės technikos naudojimą. Šios ypatybės yra įmanomos tik turint aiškų kiekybinį gyvosios jėgos ir technikos pranašumą. Mariupolio mūšis – ne išimtis. Skaičiuojama, kad pirmąją mūšio dieną kariaujančių pusių gyvosios jėgos pajėgų santykis

buvo 4,5:1 [4] (žr. 2 pav.). Verta atkreipti dėmesį į tai, kad įvairūs šaltiniai nurodo skirtingus skaičius, dėl to šiame tiriamajame darbe remiamasi išvestu vidurkiu. Gyvosios jėgos palyginimas – tik viena pusė. Siekiant tinkamai įvertinti puolančiųjų pranašumą, reikia palyginti ir naudotos ginkluotės bei technikos skaičius.

2 pav. Ukrainos ir Rusijos pajėgos Mariupolio mūšio pradžioje

Šaltinis: sudaryta autoriaus.

Skaičiuojama, kad invazijos pradžioje Mariupolio gynėjų pajėgos turėjo maždaug 20 tankų (10 T-64 B1M modelio ir 10 T-80 modelio), iki 20 IFV ir APC tipų šarvuočių (BMP, BTR ir LAV platformų), bateriją savaeigės 122 mm artilerijos sistemų 2S1, kelis pakrantės apsaugos tipo laivus „Donbas“ ir dvi BUK tipo priešlėktuvines raketų sistemas [9]. Tikslus RGP technikos skaičius nėra žinomas, tačiau, remiantis įvairių viešų šaltinių prielaidomis ir doktrininių vienetų pajėgumų skaičiavimais, galima teigti, kad tiek tankų, tiek pėstininkų kovos mašinų santykis turėjo būti ne mažesnis nei 10:1. Toks agresoriaus pranašumas dar labiau didėja, kai atsižvelgiama į tai, kad RGP manevrą rėmė savaeigių 152 mm 2S19

sistemų pulkas, aviacija (koviniai sraigtasparniai, naikintuvai, o paskutinėse apgulties fazėse – ir bombonešiai) ir netiesioginė laivų Azovo jūroje ugnies parama.

1.2. Įvykiai, lėmę Ukrainos ginkluotųjų pajėgų apsuptį

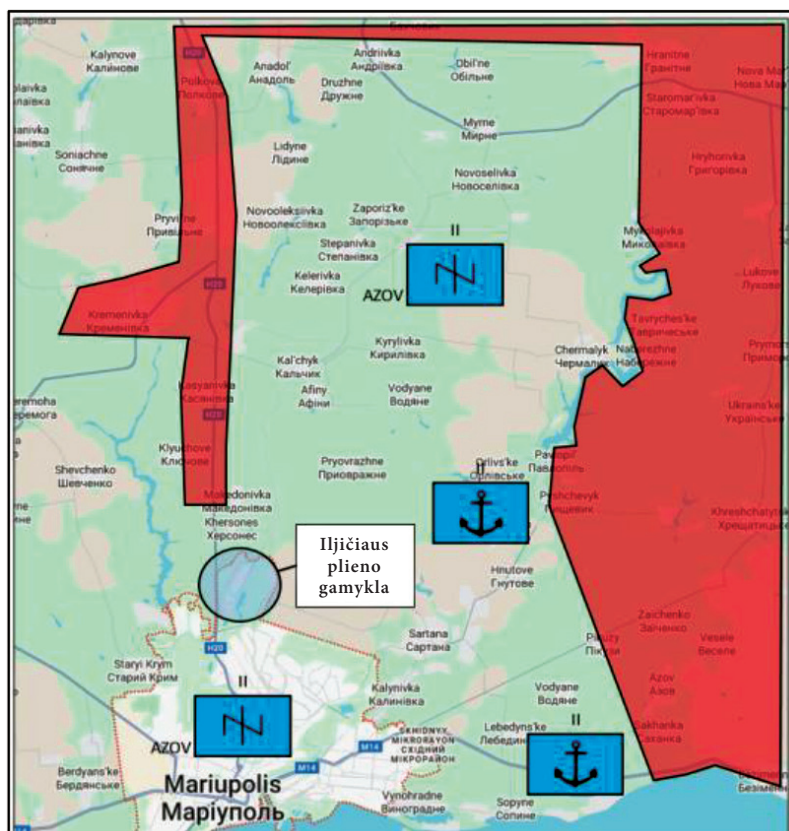
Nuo pirmų karo akimirkų Mariupolio gynėjai susidūrė su rimtu iššūkiu – veiksmų koordinavimo su aukštesniais ešelonais ir kitais padaliniais sutrikimu [1]. Pagrindinė vietinių karinių padalinių vadavietė buvo įrengta vakarinėje didmiesčio dalyje – aviacijos bazėje. Po pirmųjų Mariupolio apšaudymų dalis šio štabo karininkų dingo be žinios – taip buvo sukompromituota vietinė vadovavimo ir valdymo hierarchija. Tačiau šias funkcijas perėmė daugiausiai kovinės patirties turintis vienetas – „Azovo“ pulkas. Šis dalinys, vykdamas karinį pasirengimą pagal NATO karinės doktrinos standartus, buvo pakankamai autonomiškas, kad galėtų veiksmingai savo padalinius priskirti prie kitų UGP vienetų Mariupolio sektoriuje ir perimti jų valdymą. Nors šios greitos pertvarkos pakako siekiant veiksmingai organizuoti padalinius, sunaikinus vietinį štabą, buvo sudėtingiau koordinuoti veiksmus su aukštesnėmis vadavietėmis ir kitais padaliniais.

Pirmas dvi invazijos dienas tiesioginiai kovos veiksmai buvo fiksuojami tik rytinėse Mariupolio priegose. Agresorių pajėgos buvo sudarytos Donecko liaudies respublikos (toliau – DLR) vienetų pagrindu. Šioms pajėgoms, sudarytoms iš skubiai mobilizuotų ir prastai parengtų karių, per 30 km fronto liniją pavyko užimti tik du kaimus – Pavlopilį ir Pyščeviką. Pasak Mariupolio mero, per šių dienų susirėmimus buvo sunaikinti 22 DLR tankai (vengiant šališkumo, šis skaičius prilygintas bataliono dydžio vienetui). Tokio masto technikos praradimas vos per kelias dienas rodo didelę pajėgų koncentraciją pagrindinėse puolimo ašyse, siekiant išlaikyti puolimo tempą. Per šiuos susirėmimus UGP taip pat patyrė didelių, bet nekritinių netekčių – pagal prarastos technikos skaičių fiksuojamas dviejų būrio dydžio vienetų praradimas. Nors pozicijos buvo nuolat apšaudomos, toks santykis rodo gerą Mariupolio gynėjų po-

zicijų įrengimą ir kovinį pasiruošimą. Tačiau puikiai žinodamas tuometę doktrininę RGP miestų užėmimo taktiką, pagrįstą visišku rajono apsupimu, „Azovo“ pulko vadas Denisas Prokopenka nusprendė nelaukti ir proaktyviai tam ruoštis.

Pagrindinė Mariupolio silpnybė ta, kad šis uostamiestis yra prie priešininko kontroliuojamų vandenų. Daugiau kaip trečdalis viso išorinio miesto perimetro yra Azovo jūros pakrantė, kurią kontroliuojamas agresorius turi jūros desanto ir karinio jūrų laivyno paramos sąlygas. Reaguojant į tai, buvo priimtas sprendimas nedelsiant užminuoti visą miesto pakrantės perimetrą. Šis laiku priimtas sprendimas pasiteisino, nes tą pačią dieną RGP mechanizuotoji pėstininkų brigada išsilaipino už 70 km nuo Mariupolio centro. Teigiama, kad planuojamo išsilaipinimo vieta buvo kur kas arčiau Mariupolio, tačiau povandeninės minos privertė priešininką pakeisti planus. Tačiau šių desantininkų išsilaipinimas ir Melitopolio, didmiesčio tarp Mariupolio ir Krymo, okupacija reiškė, kad agresorius sparčiai artėja ir iš vakarų flango. Suvokdamas, kad priešininkas planuoja sujungti savo pajėgumus ir apsupti Mariupolio gynėjus, „Azovo“ pulko vadas priėmė sprendimą susprogdinti tiltus, esančius prieš priartėjimo kelyje.

Tačiau tokie taktiniai sprendimai neatsvėrė minėto kiekybinio RGP pranašumo. Prie DLR pajėgumų prisijungus konvenciniams agresoriaus vienetams, šiauriniame Mariupolio flange prasiveržta iki pat Makedonivkos kaimo, esančio vos už 5 km nuo didmiesčio ribų. Suvokiant, kad bataliono dydžio „Azovo“ vienetas galėjo papulti į apsuptį (žr. 3 pav.), buvo priimtas sprendimas įsitvirtinti Iljičiaus plieno gamykloje ir sudaryti draugiškiems padaliniams sąlygas saugiai atsitraukti į miestą.

3 pav. Iljichiaus plieno gamyklos gynyba – puikus efektyvaus pajėgumų naudojimo pavyzdys

Šaltinis: sudaryta autoriaus.

Supratus šio objekto svarbą, buvo paruoštos būrio dydžio gynybos pozicijos ir dviejų T-64 tankų šaudymo sektoriai. Vienintelis priartėjimo prie šio objekto kelias buvo užminuotas. Iljichiaus gamykloje UGP atsilaikė dvi savaites. To užteko sunaikinti ne mažesniai nei kuopos dydžio RGP vienetui ir sudaryti draugiškiems padaliniams palankias sąlygas atsitraukti į miestą, išvengiant apsupties. Tačiau 2022 m. kovo 1 d. agresoriaus kiekybinis pranašumas tapo dar akivaizdesnis, nes, nepaisant visų minėtų laiku priimtų sprendimų, Mariupolio gynėjai buvo visiškai apsupti.

1.3. Taktinė analizė – situacijos palyginimas su doktrina

Remiantis JAV kariuomenės ir NATO doktriniais leidiniais, siekdamas išvengti apsupimo, karinis vienetas turi atsižvelgti į šiuos veiksnius:

1. Nuolatinis žvalgybos informacijos atnaujinimas;
2. Padalinių mobilumo išlaikymas;
3. Flangų apsaugos užtikrinimas;
4. Aprūpinimo kelių saugumo užtikrinimas;
5. Atsakomybės rajono gylio išnaudojimas;
6. Tikslinio vadovavimo taikymas.

Vertinant šiame skyriuje aprašytus Mariupolio gynėjų veiksmus, galima teigti, kad flangų apsaugai buvo teikiamas aukščiausias prioritetas. Apie tai galima spręsti iš greitai priimtų sprendimų minuoti Azovo jūros pakrantę ir blokuoti vakarines didmiesčio prieigas. „Azovo“ pulko padalinių išskaidymas ir jų priskyrimas konvenciniams draugiškų padalinių pajėgumams rodo, kad laikytasi tikslinio vadovavimo principo, o greitas gynybos pozicijų perorientavimas Iljičiaus gamyklos kryptimi – kad buvo išlaikomas aukštas padalinių mobilumo lygis.

Tačiau didelis agresoriaus kiekybinis pranašumas neleido UGP iki galo išnaudoti rajono gylio. Konvenciniams priešo pajėgumams nepavyko greitai izoliuoti atskirto bataliono dydžio vieneto, o pirmąją invazijos dieną sunaikintas aviacijos bazės štabas apribojo veiksmų koordinavimą su aukštesnėmis vadavietėmis ir savalaikės žvalgybos informacijos gavimą. Puikiai suvokdami RGP pranašumą, Mariupolio gynėjai žinojo, kad anksčiau ar vėliau šis strateginės reikšmės uostamiestis bus apsuptas, tačiau veiksmais jie laimėjo pakankamai laiko, kad kuo ilgiau išsilaikytų rajone, tikėdamiesi, kad kiti padaliniai galės paremti jų išsiveržimą iš apsupties.

2. Ukrainos ginkluotųjų pajėgų veiksmai apsuptyje (2022 m. kovo 1 d. – gegužės 20 d.)

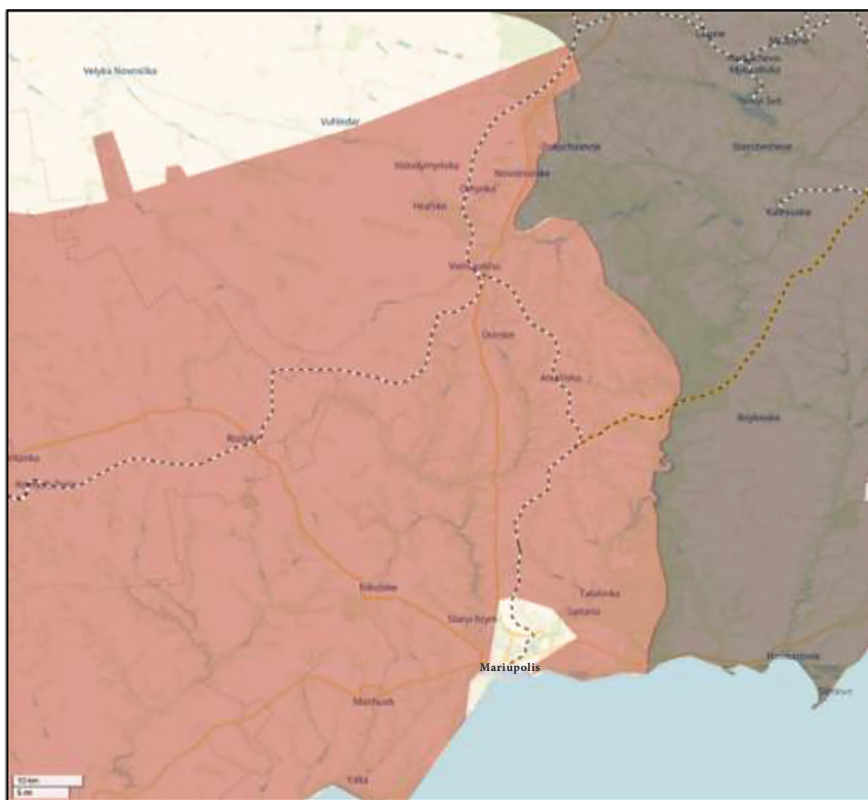
Šiame skyriuje nagrinėjami UGP veiksmai prieš apsuptyje – tiek pačiame Mariupolio mieste, tiek paskutinėje uostamiesčio gynybos tvirtovėje – metalurgijos kombinate „Azovstal“. Taip pat siekiama nustatyti kritinius mūšius ir išorinius veiksnius, nulėmusius UGP atsitraukimą link Mariupolio centro ir galiausiai besiginančiųjų pasidavimą. Šiame skyriuje bandoma atsakyti į klausimą, ar šioje mūšio fazėje buvo įmanomi „galimybių langai“, kuriais Ukrainos gynėjai galėjo pasinaudoti siekdami ištrūkti iš apsuptyes.

2.1. Ukrainos ginkluotųjų pajėgų veiksmai apsuptyje

Pirmąją 2022 m. kovo savaitę Mariupolio gynėjai bandė vykdyti prasilaužimo iš apsuptyes (angl. *Breakout of Encircled Forces*) operacijas vakarinėje dalyje. Tai buvo daroma išskaidžius padalinius į atskirus būrio dydžio vienetus apgyvendintose vietovėse ir vykdant pasalas. Pasalai pasisekus, buvo pritraukiami didesni pajėgumai ir bandoma įgyvendinti sėkmės plėtojimo principą (angl. *Exploitation*), toliau vystant atakos tempą ir neleidžiant priešininkui tinkamai pasiruošti kontratakai. Viena ryškiausių tokio tipo operacijų surengta Senojo Krymo kaime: UGP būrio dydžio vienetui, vykdant spiečiaus taktiką, pavyko atremti kuopos dydžio mechanizuotojo vieneto puolimą, tačiau tinkamos kontratakos surengti nepavyko, nes agresorius išlaikė puolimo tempą kitomis kryptimis. Po kelių nesėkmingų bandymų Mariupolio gynėjai suprato, kad, norint prasilaužti iš apsuptyes, reikalinga draugiškųjų pajėgų parama iš išorės.

2022 m. kovo 8 d. UGP bandė padėti Mariupolyje apsuptoms pajėgoms prasilaužti. Dviejų brigadų – 56-osios motorizuotosios ir 54-osios mechanizuotosios – pajėgumais buvo siekiama užtikrinti šiaurinio kelio H20 kontrolę ir taip sukurti mobilumo koridorių apsuptiems vienetams. Tačiau dėl didelės RGP pajėgų koncentracijos rajone minėtiems vienetams nepavyko priartėti arčiau nei per

30 km iki apsuptų pajėgų. Agresorius, išsiaiškinęs Ukrainos gynėjų ketinimus, pabandė apsupti ir išorines pajėgas. Nenorint prarasti papildomų pajėgų, Mariupolio gynėjų išvadavimo operacija buvo atšaukta ir apsuptos pajėgos paliktos gintis savarankiškai. Įvertinęs susiklosčiusią situaciją, „Azovo“ pulko vadas suprato, kad Mariupolio gynėjams patiems prasilaužti nepavyks, todėl vienintelis išsivadavimo scenarijus – išsilaikyti kuo ilgiau ir tikėtis kuo greitesnės UGP kontratakos. Taip susiklosčius situacijai, buvo priimtas sprendimas visus uostamiesčio prieigose esančius pajėgumus atitraukti arčiau centro, kur gyvenamosios vietovės infrastruktūra suteiktų daugiau laiko gynybos apsuptyje operacijai.

4 pav. Mariupolyje apsuptų pajėgų situacija 2022 m. kovo pabaigoje. Atstumas iki draugiškųjų pajėgų kontroliuojamos teritorijos – 50 km

Šaltinis: DeepStateMAP | День 1370 | Map of the war in Ukraine

Gindami apsuptą miestą, Mariupolio gynėjai taikė spiečiaus taktikos principą: išsiskirstę būrio dydžio vienetai išlaukdavo RGP vienetų susitelkimo vienoje vietoje ir, naudodamiesi turimų netiesioginės ugnies resursų parama, įvairiomis kryptimis apsupę agresorių, jį nukaudavo. Pavyzdinė tokia operacija įvyko 2022 m. kovo 6 d., kai vakarinėje Mariupolio dalyje RGP užėmė plytų fabriką. Šiame pramonės rajone susibūrus bataliono dydžio vienetai, Mariupolio gynėjai sutelkė turimus pajėgumus ir, naudodamiesi 122 mm sistemų baterijos parama, sugebėjo apsupti agresoriaus pajėgas, jas nukauti ir perimti dalį karinės technikos (du T-72B3 tankus). Nepėjus priešui tinkamai sureaguoti į šį manevrą, sutelkti UGP vienetai išsiskirstė ir grįžo į pirmines gynybos pozicijas arčiau miesto centro. Tokia agresyvi gynyba, neleidžianti priešininkui įsitvirtinti užimtuose miesto rajonuose, privaloma norint kuo ilgiau išsilaikyti apsuptoje vietovėje. Taikant šią taktiką, Mariupolio gynėjams pavyko išsilaikyti iki 2022 m. balandžio vidurio, tačiau, laikui bėgant, išryškėjo trys svarbūs mūšio gyvenamojoje vietovėje ypatumai:

1. Civiliai gyventojai. Skaičiuojama, kad apsuptame Mariupolyje kartu su miesto gynėjais buvo įkalinta 200 000 civilių gyventojų. 2022 m. pirmojoje kovo pusėje abi kariaujančios pusės sutarė naudoti humanitarinius koridorius civiliams gyventojams saugiai evakuoti Zaporizijos kryptimi. Tačiau agresorius šiuo susitarimu piktnaudžiavo: sutartuose keliuose dislokavo karinę techniką, vykdė pasalas ir naikino civiliams gabenti skirtus konvojus, kaltindamas tuo Mariupolio gynėjus. Dėl to civilių evakavimas buvo sustabdytas, o tai reiškė, kad atsakomybė už šių žmonių gyvybes teko apsuptiems Ukrainos kovotojams.

2. Sužeistieji. Net ir veiksmingai vykdant karines operacijas, apsuptyje besiginanti pusė patiria nuostolių. Laikui bėgant, jei neatkuriami prarasti pajėgumai, nuostolių skaičius auga eksponentiškai, nes laiką ir resursus reikia skirti vis daugiau sužeistų karių. Siekiant išvengti šios problemos, UGP pavyko įvykdyti 7 sėkmingas oro eksfiltracijos misijas. Šių misijų metu Mi-8 sraigtasparniais iš Mariupolio pavyko išgabenti 60 sunkiausiai sužeistų karių ir juos pakeisti 70 savanorių. Žinoma, tokie pajėgų atkūrimo skaičiai buvo

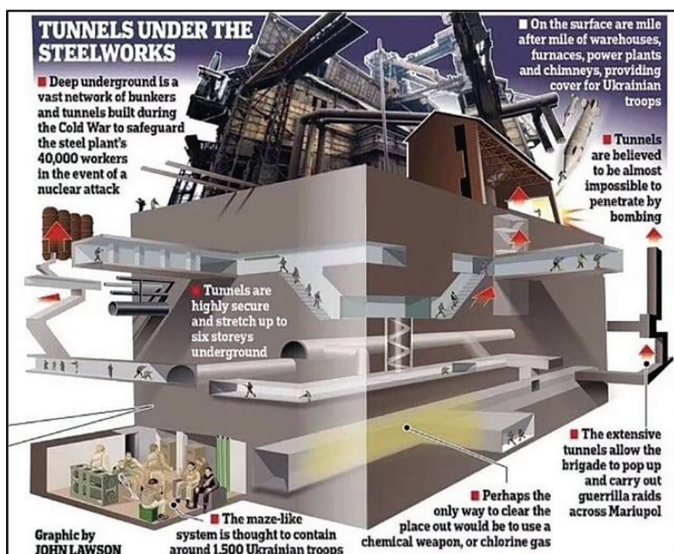
per menki, kad apsuptų gynėjų situacija stabilizuotųsi. Kita šios problemos pusė – medicinos infrastruktūros apsauga. RGP Mariupolyje naikino ir civilius objektus – netiesiogine ugnimi apšaudė tiek civilių slėptuves, tiek miesto ligonines. Galimas šios problemos sprendimas – išankstinis požeminės infrastruktūros vystymas.

3. Šaudmenys. Vienas pagrindinių mūšio gyvenamojoje vietovėje veiksnių yra pajėgų aprūpinimas. Dėl daugybės priedangų mieste kariaujančios pusės sunaudoja daug daugiau šaudmenų. Tačiau miesto visiškos apsupties atveju puolančioji pusė įgauna žymų pranašumą, nes jos logistinių išteklių atkūrimą užtikrina užnugaryje esantys pajėgumai, o gynėjai yra priversti šaudmenis naudoti tik būtinais atvejais. Minėtų oro ekspedicijų metu, be sužeistųjų gabenimo, buvo stengiamasi pajėgas aprūpinti reikalingiausia įranga ir šaudmenimis. Tačiau to neužteko.

Laikui bėgant, minėti mūšio gyvenamojoje vietovėje ypatumai Mariupolio kovotojams lėmė vis didesnes dilemas. Tai suprasdami, miesto gynėjai 2022 m. balandžio viduryje atsitraukė į paskutinę uostamiesčio tvirtovę – metalurgijos kombinatą „Azovstal“ [8].

2.2. Sustiprinto punkto gynyba izoliuotoje vietovėje

„Azovstal“ – tai 10 kv. km dydžio pramonės rajonas, išsidėstęs pakrantėje. Šioje Sovietų Sąjungos eros infrastruktūroje buvo idealios sąlygos sustiprinto punkto gynybai (angl. *Strongpoint Defense*). Išskiriami du pagrindiniai tokios operacijos pranašumai: pajėgumų sutelktumas (angl. *Concentration of Strength*) ir galios daugikliai (angl. *Force Multiplier*). Gamykloje įrengtas požeminių tunelių ir bunkerių tinklas besiginančiajai pusei leido apsisaugoti nuo netiesioginės ugnies ir suteikė galimybę smogti priešininkui iš nuspėjamų kryptių (žr. 5 pav.). Tačiau minėtos Mariupolio gynėjų problemos, dėl kurių paskutiniai kovotojai atsitraukė į šią gamyklą, niekur nedingo, tik dar labiau stiprėjo.

5 pav. „Azovstal“ požeminių tunelių ir bunkerių sistema

Šaltinis: The Azovstal factory in Mariupol is a real fortress – Ukrainians hide in underground tunnels – Telegraph

Skaiciuojama, kad į šį pramonės rajoną atsitraukė apie 2 500 karių ir 1 000 civilių gyventojų. Didelė dalis žmonių buvo rimtai sužeisti, o medicinos priemonių trūko. Ėmė trūkti ir šaudmenų. Vis dėlto „Azovstal“ įsitvirtinusiems kovotojams pavyko atsilaikyti daugiau kaip mėnesį. Tačiau, supratęs, kad ištrūkti nebepavyks, buvo priimtas sprendimas pasiduoti agresoriui ir taip išsaugoti likusių karių ir civilių gyvybes.

2.3. Taktinė analizė – situacijos palyginimas su doktrina

Pirma šiame skyriuje apibrėžta problema – prasiveržimo iš apsuptyties galimybė. Remiantis leidiniu „FM 3-90 Tactics“, išskiriami 4 būtini žingsniai norint įvykdyti tokio pobūdžio operaciją [2]:

1. Sutelktų pajėgumų prasiskverbimas per silpniausią priešininko flangą;
2. Sėkmės plėtojimas;
3. Saugos užtikrinimas;
4. Sąveika su išorinėmis draugiškosiomis pajėgomis.

Mariupolio gynėjai, suprasdami priešininko kiekybinį pranašumą, bandė prasiskverbti iš apsupties sutelkdami pajėgumus silpniausioje RGP vietoje – ką tik užimtose teritorijose. Nors buvo įgyvendinamas pirmas minėtas žingsnis, sutelktų vienetų kovos galios neužteko nei sėkmei plėtoti, nei tinkamai saugai užtikrinti. Draugiškosioms pajėgoms negalint priartėti prie apsuptųjų, pasidarė akivaizdu, kad ištrūkti iš miesto – mažai tikėtina ir nepagrįstai rizikinga.

Antra identifikuota problema – išsilaikymas apsuptoje vietovėje. Išskiriami 5 principai, lemiantys sėkmingą tokio pobūdžio operaciją [2]:

1. Perimetro sauga;
2. Valdymas, vadovavimas ir kontrolė;
3. Pastovus žvalgybos informacijos rinkimas;
4. Turimų išteklių kontrolė;
5. Moralės ir disciplinos palaikymas.

Mariupolio gynėjai apsuptyje išbuvo 86 dienas. UGP uostamiesityje išsilaikė tik minimaliai oro ekspedicijomis papildant resursus. Tai buvo įmanoma įgyvendinti tik besilaikant minėtų principų. Supratus, kad iš apsupties ištrūkti nepavyks, buvo priimtas sprendimas atitraukti vienetus arčiau miesto centro, taip sutelkiant pajėgumus ir užtikrinant perimetro saugą. Aukštą karių moralę ir išteklių kontrolę rodo faktas, kad iki paskutinių metalurgijos kombinato „Azovstal“ gynybos akimirkų Mariupolio gynėjai sėkmingai atremdavo RGP sausumos vienetų antpuolius. Racionaliai pasvėrus šiuos veiksnius, galima teigti, kad Mariupolio gynėjai išsilaikė maksimaliai ilgai.

Išvados

Mariupolio apgultis atskleidžia mūsų priešo apsuptyje dilemas, iššūkius ir sudėtingumą. Nepaisant tinkamų UGP taktinių sprendimų konvencinių veiksmų pradžioje, dėl kiekybinio agresoriaus pajėgų pranašumo miesto kovotojai buvo apsupti. Invazijai plintant šiaurine ir rytine Ukrainos fronto kryptimis, nebuvo įmanoma sutelkti pakankamos remiančios kovinės galios apsupčiai pralaužti.

86 dienos prieš apgultyje išryškino pagrindinius mūšio gyvenamojoje vietoje ypatumus: civilių gyventojų apsaugą, sužeistųjų gydymą ir šaudmenų trūkumą. Vienintelis Mariupolio gynėjų siekis buvo kuo ilgiau išsilaikyti su ribotais resursais. Galima teigti, kad šią užduotį jiems įvykdyti pavyko, tačiau išorinės paramos trūkumas lėmė sprendimą nutraukti pasipriešinimą.

Mariupolis – karinio fronto pakraštyje išsidėstęs uostamiestis, kurio didelę dalį išorinio perimetro sudarė prieš kontroliuojamos jūros pakrantė. Ieškant paralelių Lietuvos kontekste, artimiausias pagal ypatybes būtų Klaipėdos uostamiestis, tik jis nėra nei galimo fronto pakraštyje, nei prieš kontroliuojamuose vandenyse. Dėl to žemiau išvardintos rekomendacijos yra bendrinės, orientuotos į mūšį gyvenamojoje vietovėje ir pritaikomos taktinio lygmens vienetui patekus į apsuptį.

Rekomendacijos

1. Griežta resursų kontrolė. Vesti turimų išteklių apskaitą yra svarbu bet kokio tipo operacijose, tačiau tai tampa kritiškai svarbu prieš apsuptyje, kai neįmanoma atkurti resursų padedant užnugario vienetams. Vykdamas gynybą tokiomis sąlygomis, būtina planuoti prieš naikinimą lemiamose vietovėse, vengiant ilgų susirėmimų paruošiamosiose (angl. *Shaping*) fazėse.

2. Pastovus žvalgybos informacijos rinkimas. Norint tinkamai vertinti mūšio situaciją ir nustatyti „galimybių langus“, būtinas pastovus priešininko veiksmų stebėjimas. Taktiniame lygmenyje tai susideda iš dviejų elementų – turimų resursų naudojimo (pvz., žvalgybinių bepiločių orlaivių) ir sąveikos su šalia veikiančiais kitais padaliniais (jeigu apsuptyje tokių yra).

3. Agresyvi gynyba. Puikus efektyvaus manevravimo apsuptyje pavyzdys – Mariupolio gynėjų naudota spiečiaus taktika, neleidžianti agresoriui tinkamai įsitvirtinti užimtose teritorijose. Norint sėkmingai įgyvendinti tokio pobūdžio gynybą, padalinyje turi būti įtvirtinamas tikslinis vadovavimas, įgalinantis būrio ar skyriaus dydžio vienetus autonomiškai vykdyti veiksmus ir, gavus nu-

rodymą, susitelkti viename rajone.

Šiame tiriamajame darbe identifikuoti ir kiti svarbūs gynybos apsuptyje aspektai, tokie kaip požeminės miestų infrastruktūros plėtojimas, išankstinis civilių gyventojų evakavimas ir prasilaužimo iš apsuptyes operacijos planavimas. Tačiau šie aspektai apima operacinio ir strateginio lygmens sprendimus, todėl gilesnė analizė nenumatyta.

Bibliografija

1. How Ukraine Endured 80 Days Under Siege: The Battle for Mariupol. *Daily Mail World*, 2025. Prieiga per internetą: <https://www.youtube.com/watch?v=MUYbCCD5B4>

2. FM 3-90 Tactics. *Headquarters, Department of US Army*, 2023.

3. Watling, J., Reynolds, N. Tactical Developments During the Third Year of the Russo–Ukrainian War. *RUSI*, 2025. Prieiga per internetą: <https://www.rusi.org/explore-our-research/publications/special-resources/tactical-developments-during-third-year-russo-ukrainian-war>

4. Kings and Generals. Siege of Mariupol 2022 – Russian Invasion of Ukraine. *Youtube.com*, 2024. Prieiga per internetą: https://www.youtube.com/watch?v=Z-_8sXV4MVA

5. Patrulio bazė S05E01 Azov gynėjai. *Locked and Loaded*, 2025. Prieiga per internetą: <https://www.youtube.com/watch?v=hE2YiU129o4>

6. Хроника боев за Мариуполь. *Meduza*, 2023. Prieiga per internetą: <https://www.youtube.com/watch?v=8Hw4eetc2m4>

7. Plečkaitis, V. Krymo aneksija. *Visuotinė lietuvių enciklopedija*. Prieiga per internetą: <https://www.vle.lt/straipsnis/krymo-aneksija/>

8. Battle for Mariupol. Heroes-Defenders of Azovstal. *Ministry of Internal Affairs of Ukraine*, 2022. Prieiga per internetą: <https://mvs.gov.ua/en/news/bitva-za-mariupol-geroyi-zaxisniki-azovstali>

9. Siege of Mariupol – Animated Analysis. *War Archive*, 2024. Prieiga per internetą: <https://www.youtube.com/watch?v=vw3JF-beF8Vs>